Opinnäytetyö (AMK)

Kuvataide

2023

Marja Leena Eerola

MUUTOSTILA KUVASSA

– Jatkuva muutos osana kuvataiteellista prosessia

TURKU AMK
TURKU UNIVERSITY OF
APPLIED SCIENCES

Opinnäytetyö (AMK) | Tiivistelmä

Turun ammattikorkeakoulu

Kuvataide

2023 | 38 sivua

Marja Leena Eerola

MUUTOSTILA KUVASSA

– Jatkuva muutos osana kuvataiteellista prosessia

Tutkimuksellisen opinnäytetyön aihe on jatkuva muutos, sen kuvaaminen ja käsittely kuvataiteessa. Tavoitteena on selvittää, millä eri keinoin muutosta ja liikettä voidaan ilmentää kuvataiteessa. Opinnäytetyö tarkastelee menetelmien, materiaalien ja muutoksen merkitystä osana taiteellista työskentelyä.

Elämme voimakasta ja nopeaa muutosten aikaa. Muutoksia tapahtuu samanaikaisesti monella tasolla. Ulkoa tulevien muutosten lisäksi kohtaamme myös pieniä tai suuria muutoksia omassa elämässämme. Muutos aiheuttaa paljon tunteita, epävarmuutta ja pelkoa. Muutostyö on haasteellista, koska kyse on menemisestä kohti tuntematonta. Kasvaminen edellyttää sisäistä muutosta. Kun jokin liikahtaa sisällä, myös ulkoinen todellisuus muuttuu.

Tarkastelussa hyödynnetään työpäiväkirjamerkintöjä, työskentelyprosessin aikaisia pohdintoja ja peilataan prosessin aikaisia kokemuksia siihen, miten muut taiteilijat ovat aiemmin käsitelleet muutosta ja liikettä kuvataiteessa ja erityisesti painetussa taiteessa. Asiaa havainnollistetaan teosesimerkkien kautta.

Aiheen tutkiminen on merkityksellistä taiteilijana kehittymisen kannalta. Opinnäytetyön taiteellinen osa on *Variaatioita*-näyttely Vino-galleriassa Turun konserttitalossa. Tutkimuksellinen opinnäytetyö osoittaa, että muutos ja sisäinen kasvu tukevat ja syventävät taiteellista työskentelyprosessia, innoittavat uudenlaiseen itseilmaisuun ja antavat uusia keinoja toteuttamiseen.

Asiasanat:

jatkuva muutos, liike, kuvataide, taidegrafiikka

Bachelor’s / Master’s Thesis | Abstract

Turku University of Applied Sciences

Fine Arts

2023 | 38 pages

Marja Leena Eerola

STATE OF CHANGE IN THE IMAGE

– Continuous change as part of the visual art process

The topic of this thesis is constant change, its description and processing in the visual arts. The goal is to find out in which different ways change and movement can be expressed in visual art. The thesis examines the importance of methods, materials and change as part of artistic work.

We live in a time of strong and rapid changes. Changes occur simultaneously on many levels. In addition to external changes, we also face small or large changes in our own lives. Change causes a lot of emotions, uncertainty and fear. Changing something is challenging because it is about going towards the unknown. Growing requires internal change. When something moves inside, the external reality changes.

The goal is also to find out what significance constant change has as part of the artistic process. The matter is illustrated through examples of artists and their works. The review utilizes work diary entries and reflections during the working process. In the research thesis, the experiences during the process are mirrored in how other artists have previously dealt with change and movement in visual art and especially in graphic art.

Studying the topic is important in terms of developing as an artist. The artistic part of the thesis is the solo exhibition *Variations* at the Vino gallery in The Turku Concert Hall. The research thesis shows that change and inner growth support and deepen the artistic working process, inspires a new kind of self-expression and provides new means for implementation.

Keywords:

Continuous change, movement, visual arts, graphic arts

Sisältö

1 Johdanto **6**

2 Lähtökohtia **8**
2.1 Muutos tutkimusaiheena 8
2.2 Muutos näyttelyn teemana 9

3 Menetelmistä **11**
3.1 Piirtämisen ja taidegrafiikan rajapinnalla 11
3.2 Kohopaino 13
3.3 Serigrafia 15
3.4 Sattuman mahdollisuudesta 15

4 Kuvalliset keinot ja liikkeen illuusio **17**
4.1 Visuaalinen liike 17
4.2 Viiva 20
4.3 Rytmi ja toisto 21
4.4 Materiaalisuus 24
4.5 Keho, liike, jälki 28

5 Muutosvirrassa **30**
5.1 Muutosjarrut 31
5.2 Arvot 33
5.3 Merkityksellisyys 34

6 Lopuksi **36**

Lähteet **37**

Kuvat

Kuva 1. Haruka Kashima, *Veden leikkauspinta* 2023. Vesiväri ja lyijykynä paperille 300 x 600 cm. Kuva Marja Leena Eerola. (Haruka Kashima – Piece of Earth.) 12

Kuva 2. Yksityiskohta teoksesta *Veden leikkauspinta*. Kuva Marja Leena Eerola. (Haruka Kashima – Piece of Earth.) 13
Kuva 3. Annu Vertanen, *Contemplating blue and white* 2016. Puupiirros gozolle ja silkille 100 x 120 cm. Kuva Jussi Tiainen. (Heikkilä & Vertanen 2021, 11.) 14
Kuva 4. Marja Leena Eerola, *Tempo* 2023. Serigrafia paperille 79 x 120 cm. 15
Kuva 5. Henri Matisse, *Tanssi* 1910. Öljy kankaalle 260 x 392 cm. (Mäkinen & Mäntymäki, 66.) 18
Kuva 6. Vincent van Gogh, *Tähtikirkas yö* 1889. Öljy kankaalle 73,7 x 92,1 cm. (Mäkinen & Mäntymäki, 66.) 18
Kuva 7. Marcel Duchamp, *Alaston laskeutuu portaita* 1912. Öljy kankaalle 147,4 x 89 cm. (Mäkinen & Mäntymäki, 67.) 19
Kuva 8. Annu Vertanen, *Transition III* 2012. Puupiirros 53 x 64 cm. Kuva Tommi Kähärä. (Kuvataitelijamatrikkeli 2023.) 21
Kuva 9. Marja Leena Eerola, *Largo* 2023. Puupiirros kuitukankaalle 100 x 200 x 10 cm. Koko tilan mukaan. 22
Kuva 10. Marja Leena Eerola, *Tempo* 2023. Serigrafia paperille 79 x 120 cm. 22
Kuva 11. Marja Leena Eerola, *Adagio 1* 2023. Puupiirros japaninpaperille 68 x 221 x 4 cm. Koko tilan mukaan. 23
Kuva 12. Inka Bell, *Work 8* 2020. Laserleikattu värillinen paperi ja lanka 33 x 8 x 14 cm. Koko vaihtelee installaation mukaan. Kuva Paavo Lehtonen. (Heikkilä & Vertanen 2021, 108.) 24
Kuva 13. Suvi Sysi, *Vessels II* 2022. Keramiikka, lasite, öljyväri, mehiläisvaha, epoksi. Kuva Marja Leena Eerola. (Suvi Sysi – Still and in Between.) 25
Kuva 14. Tarja Pitkänen-Walter, *Tuuli käy* 2014. Muovimaali polykarbonaatilla. Kuva Jussi Tiainen. (Pitkänen-Walter ym. 2021, 5.) 26
Kuva 15. Marja Leena Eerola, *Vivo 1* 2023. Puupiirros kuitukankaalle 90 x 100 x 5 cm. Koko tilan mukaan. 27
Kuva 16. Marja Leena Eerola, *Vivo 2* 2023. Puupiirros kuitukankaalle 129 x 95 x 5 cm. Koko tilan mukaan. 27
Kuva 17. Marja Leena Eerola, *Putous* 2022. Kohopaino japaninpaperille 350 x 100 x 80 cm. 28
Kuva 18. Marja Leena Eerola. Koivuvanerilaatalle kaiverretut kuvat. 30

1 Johdanto

Tutkimuksellisen opinnäytetyöni aihe on jatkuva muutos, sen kuvaaminen ja käsittely kuvataiteessa. Haluan selvittää, mikä merkitys jatkuvalla muutoksella on osana taiteellista prosessia. Tutkin ja tulkitsen aihetta kuva-aineistoa hyödyntäen. Käyttämäni esimerkit koostuvat pääasiassa nykytaiteesta, mutta mukana on myös vanhempia teoksia maalaustaiteesta. Lisäksi hyödynnän esimerkkeinä taiteellisen opinnäytetyöni teoksia.

Filosofi Herakleitosta lainaten ”Panta rhei – Kaikki virtaa, mikään ei pysy paikallaan”. Tuhansia vuosia sitten hän kirjoitti, että ”ainoa asia, joka on vakio, on muutos.” Elämme voimakasta ja nopeaa muutosten aikaa. Muutoksia tapahtuu samanaikaisesti monella tasolla. Ulkoa tulevien muutosten lisäksi kohtaamme myös pieniä tai suuria muutoksia omassa elämässämme.

Muutos voi olla nopeaa ja näkyvää. Se voi myös olla hyvin hienovaraista ja hidasta, vuosien saatossa tapahtuvaa ja tuskin tai ollenkaan silmin havaittavaa. Luonnon syklisessä kiertokulussa syntymää seuraa kasvu, kukoistus ja lopulta kaikki kuolee, mutta itse elämä on kuolematon. Se siirtyy vanhan kuoleman kautta uuteen elämään. Elämä on jatkuvaa muutosta, ”pieniä kuolemia”. Muutos tapahtuu ajassa ja aika näyttäytyy meille muutoksen kautta. Aiheen rajaamiseksi en käsittele opinnäytetyössäni tarkemmin muutosta ajan näkökulmasta.

Tarkastelen tekstissä jatkuvaa muutosta myös taiteellisen työskentelyni kautta. Olen samanaikaisesti tutkimuksellisen opinnäytetyöni kanssa työstänyt teoksiani yksityisnäyttelyyni, joka on Vino-galleriassa Turun konserttitalossa. Taiteellisessa opinnäytetyössäni *Variaatioita* (2023) tarkastelen muutosta ja jatkuvaa liikettä taidegrafiikan keinoin. Kuvaan syklistä elämänkiertoa, joka toistuu lukemattomina variaatioina. Grafiikan teokset pyrkivät myös antamaan fyysisen muodon omille kokemuksilleni ja mielen sisäisille pohdinnoille.

Tutkimuksellisen osion yhtenä tavoitteena on tukea ja syventää taiteellisen opinnäytetyön prosessia, perustella ja innoittaa omaa aihevalintaa ja arvioida keinoja sen toteuttamiseen. Peilaan työskentelyprosessin aikaisia kokemuksiani

myös siihen, miten muut taiteilijat ovat aiemmin käsitelleet muutosta ja liikettä kuvataiteessa ja erityisesti painetussa taiteessa.

Koen aiheen tarkastelun omakohtaisena ja motivoivana. Olen montaa kertaa ollut uuden äärellä. Elämän varrella hankitut kokemukset ja kipeiltäkin tuntuneet tapahtumat ovat tarjonneet parhaimmat kehittymisen mahdollisuudet. Opinnäytetyö on osa jatkuvaa oppimisprosessia. Uskon aiheen tutkimisen nostavan esille uusia ja merkityksellisiä oivalluksia, joita voin hyödyntää työskentelyssäni.

Toisessa luvussa tarkastelen lähtökohtia aiheen valinnalle. Avaan muutosta käsitteenä ja pohdin, miksi muutoksen käsittely oman elämän ja omakohtaisten kokemusten näkökulmasta kiinnostaa minua. Tarkastelen myös, miten ja miksi olen päätynyt käsittelemään muutosta ja sen kuvaamista taiteellisessa opinnäytetyössäni.

Luvussa kolme tarkastelen käyttämiäni taidegrafiikan menetelmiä. Pohdin muutoksen näkökulmasta, miksi olen päätynyt valitsemaan ne työmenetelmiksi taiteellisessa opinnäytetyössäni ja mikä merkitys piirtämisellä on menetelmien valinnassa. Lisäksi pohdin sattuman mahdollisuutta painoprosessissa.

Neljännessä luvussa käsittelen eri keinoja kuvata muutosta ja liikettä: viiva, rytmi, toisto ja materiaalisuus. Tarkastelen, miten valitsemani taiteilijat ovat teoksissaan näitä ilmentäneet. Käsittelen keinoja myös taiteellisen työskentelyprosessini kautta. Havainnollistan asiaa teoskuvien avulla. Lisäksi pohdin kehollisuuden kokemusta taidegrafiikan työskentelyssä.

Luvussa viisi tarkastelen suhdettani muutokseen omien kokemusteni näkökulmasta. Pohdin työskentelyprosessin aikana esille nousseita asioita ja käsittelen muutosta eri asiantuntijoiden näkemysten kautta.

Viimeisessä kuudennessa luvussa arvioin opinnäytetyöni tuloksia ja pohdin niiden merkitystä ja hyödynnettävyyttä omassa työskentelyssäni sekä osana kasvu- ja kehittymisprosessiani taiteilijana.

2 Lähtökohtia

Tässä luvussa tarkastelen lähtökohtia tutkimusaiheen valinnalle. Avaan muutosta käsitteenä ja pohdin, miksi muutoksen käsittely oman elämän ja omakohtaisten kokemusten näkökulmasta kiinnostaa minua. Tarkastelen myös, miten ja miksi olen päätynyt käsittelemään muutosta ja sen kuvaamista taiteellisessa opinnäytetyössäni.

2.1 Muutos tutkimusaiheena

Tieteen termipankin tekstuaalitieteiden sanastossa muutos määritellään seuraavasti: Prosessi, jossa jokin olio (esine, asiantila, ajatus jne.) tulee toiseksi, tai tämän prosessin lopputulos. Muutos-termi ei ota kantaa muutoksen agenttiin, toisin sanoen muutos-termiä voidaan käyttää niin muuttamisen (joku muuttaa) kuin muuttumisen (ei näkyvää muuttajaa) merkityksessä, ja se voidaan käsittää myös muuttamisen ja muuttumisen yläkäsitteeksi. Eri tieteissä käydään usein keskustelua muutoksen asteesta eli siitä, milloin muutos on niin merkittävä (laadullisesti tai määrällisesti), että lopputulos poikkeaa luokituksen kannalta alkutilasta; toisin sanoen: milloin voidaan sanoa muutoksen tapahtuneen. Sanan englanninkielisiä vastineita ovat mm. alternation, change, modification, transition. (Muutos 2023.)

Suomisanakirja.fi antaa muutos-sanalle seuraavia synonyymejä: muuttuminen, siirto, siirtyminen, korjaus, lisäys, oikaisu, käänne, siirtymä, muodonmuutos, muuntaminen, muuttaminen, vaihto, vaihtaminen, vaihdos, korvaaminen, mutantti, mutaatio, muunnos. (Muutos 2022.)

Muutos on sanana monimerkityksellinen. Näin on myös elävässä elämässä. Meitä on niin monenlaisia ja olemme niin erilaisissa elämäntilanteissa, joten muutos ilmenee hyvinkin toisistaan poikkeavilla tavoilla. Isossa kuvassa muutos on helppo havaita, kun kaikki on välittömästi näkyvillä. Joka päivä uutiset kertovat ympärillämme jatkuvasti tapahtuvista muutoksista, jotka koskettavat meitäkin, vaikka ne tapahtuisivat toisella puolella karttapalloa. Elämme ja olemme osa

jatkuvaa muutosta. Arjen pieniin muutoksiin ei välttämättä kiinnitä samalla tavalla huomiota. Kuitenkin elämämme on jatkuvaa pientä muutosta. Pärjätäksemme tässä muuttuvassa maailmassa on meidänkin kyettävä mukautumaan ja muuttumaan. (Pitkäniemi 2016, 5.)

Koen aiheen käsittelyn itselleni ajankohtaisena. Eläminen jatkuvasti muuttuvassa maailmassa on kuin muutoksen virrassa uimista ja pinnalla pysymistä. Minulle ikä on antanut tiettyä perspektiiviä aiheen käsittelyyn. Ei niin, että tuntisin vuosien painon harteillani, mutta käytettävissä olevan ajan rajallisuus on todellisempaa ja tietyt muutokset ovat aiempaa todennäköisempiä. Ikä on tuonut myös vapautta. Ikääntyminen tarjoaa oivalluksia herättävän näköalapaikan itseen ja elämään. Kun nuorempana kamppailin vaihtoehtojen kanssa erehtyen ja oppien kantapään kautta, on ikä tuonut kokemusta, tietoa ja varmuutta, tietynlaista helppoutta elämään ja valintoihin. Tästäkin huolimatta edelleen välillä mietin, mitä elämältäni halua ja mihin olen matkalla. Haluan pitää ohjat omissa käsissä. Muutos ei kuitenkaan ole itsetarkoitus. Elämäntaitovalmentaja Kaija Pitkäniemen (2016, 13) mukaan muutokset ovat väistämätön seuraus siitä, kun avoimesti tutustumme itseemme, alamme arvostaa itseämme ja kohdella itseämme kunnioittavasti.

2.2 Muutos näyttelyn teemana

Turun konserttitalossa Vino-galleriassa on syyskauden 2023 ollut esillä yksityisnäyttelyni *Variaatioita*, joka on taiteellinen opinnäytetyöni. Teoskokonaisuus muodostuu kymmenestä serigrafialla ja kohopainotekniikalla toteutetusta teoksesta, jotka on ripustettu seinälle. Teokset koostuvat useammasta eri osasta, joiden koko vaihtelee. Mukana on myös yksittäisiä teoksia. Osat nivoutuivat teoksiksi vasta ripustushetkellä. *Variaatioita*-näyttely on toteutustavaltaan osittain uusiutuva näyttelykokonaisuus. Se muuttuu ja elää näyttelyn aikana vaihtuvien uusien elementtien kautta.

Olin keväällä 2022 mukana yhteisnäyttelyssä Kaapelitehtaalla Helsingissä taidegrafiikan menetelmin toteuttamallani teoskokonaisuudella, jonka lähtökohtina olivat materiaalien kerroksellisuus ja symbolisten kuvioiden toisto. Pääteokseni

oli yli kolme metriä korkea *Putous*-installaatio. Se koostui katosta riippuvista pitkistä, läpikuultavista paperisuikaleista, jotka hiljalleen liikkuivat ilmavirran mukana. Teos oli alkusysäys taiteelliselle opinnäytetyölleni. Halusin *Variaatiota*-näyttelyni teoksissa jatkaa liikkeen tutkimista ja tilallisten elementtien hyödyntämistä. Teoskokonaisuuden lähtökohtina ovat monimuotoisuus ja muunneltavuus, joiden halusin näkyvän muun muassa taideteosten materiaaleissa ja toteutustavoissa. Minua kiinnosti myös teosten vuorovaikutus tilan kanssa. Vino-galleria on osa konserttitaloa. Halusin teoksissa olevan myös yhtymäkohtia musiikkiin, joten nimesin teokset musiikkitermien mukaan.

Teokset käsittelevät elämän toistuvuutta, jatkuvaa muutosta, vapaan energian virtausta, etenemistä hitaasti tai kiirehtien, liikettä edestakaisin, nousuina ja laskuina, elämän katkeamatonta jatkumoa lukuisine muuttujineen. Sain teoksiin vaikutteita myös luonnosta. Luonto ja varsinkin meri ovat minulle tärkeitä inspiraation lähteitä. Teoksissani kuvaan toistuvien kuvioiden ja eri materiaalien avulla elämän monimuotoisuutta ja syklisyyttä, muutosta ja liikettä.

> *Luonnon syklisessä kiertokulussa syntymää seuraa kasvu, kukoistus ja lopulta kaikki kuolee, mutta itse elämä on kuolematon. Tämä elämänkierto toistuu lukemattomina variaatioina. Elämme voimakasta muutosten aikaa. Grafiikan teokset pyrkivät antamaan fyysisen muodon omille kokemuksellisille ja mielen sisäisille pohdinnoille. Elämä on valintojen tekemistä. Tarrautuako menneeseen vai päästää irti ja mennä myötävirtaan muutosten kanssa? Mikä nostaa pohjakosketuksesta pinnalle ja kannattelee?*
>
> *Teokset saavat inspiraationsa luonnon rytmeistä ja sattuman muodoista. Kuva puisella painolaatalla löytää muotonsa intuitiivisen prosessin myötä ja kaiverretut muodot vihjaavat edelleen, miten kuvaa tulee jatkaa. Kaaret, pyörteet ja silmukat toistuvat vedoksissa sinisen eri sävyissä. Viivasta, rytmistä ja väristä välittyvä liikkeen tuntu, kaiken virtaavuus, herättävät myös musiikillisen mielikuvan.*
>
> *Variaatioita*-näyttelyteksti

3 Menetelmistä

Tarkastelen tässä luvussa käyttämiäni taidegrafiikan menetelmiä. Pohdin muutoksen näkökulmasta, miksi olen päätynyt valitsemaan ne työmenetelmiksi taiteellisessa opinnäytetyössäni ja mikä merkitys piirtämisellä on menetelmien valinnassa. Lopuksi pohdin sattuman mahdollisuutta painoprosessissa.

3.1 Piirtämisen ja taidegrafiikan rajapinnalla

Ihailen kuvataiteilija Kuutti Lavosen (s. 1960) monipuolista taitoa ja lahjakkuutta taiteentekijänä. Minua hätkähdyttävät hänen sielukkaat teoksensa, ovat kyseessä maalaukset, piirustukset tai grafiikanlehdet. Lavosen tavoin olen viehättynyt renessanssin ja barokin ajan taiteesta. Ihailen myös hänen tapaansa piirtää viivaa. Lavonen kiteyttää osuvasti kokemuksen piirtämisestä.

> *Kaikki liittyy piirtämiseen. Se on kuin ydinsuoni. Se on pysynyt läsnä olevana kaikki nämä kuvantekemisen vuodet. Siinä on käsi, silmä ja sydän ja niillä sitten operoidaan.*
>
> (Kuvataiteilija Kuutti Lavonen 2021.)

Piirtäminen on aina ollut minulle tärkeä ja vahva ilmaisukeino. Siinä kiehtoo välittömyys, vapaus ja vaivattomuus. Se on mutkatonta toimintaa alustalle, viivojen, jälkien ja muotojen tuottamista. Piirrin voi olla melkein mikä vain. Rakastan erityisesti tussikynän liukuvaa lentoa ja spontaanisti paperille syntyvää herkkää viivaa. Väline ei jätä varaa korjailuun. Lopputulos on aina yllätys. Onnistunein kuva syntyy silloin, kun käteni rennon kevyesti pitelee kynää ja kynä tekee piirrosjälkeä kuin automaattisesti ilman harkintaani tai tietoista ohjaustani. Nopeasta kertasuorituksesta seuraa väistämättä tietynasteinen luonnosmaisuus ja keveys, jolloin lopputulos ei ole ihan selvää vaan jättää tulkinnanvaraa. Taiteilija Aline Helmcke on todennut, että piirustuksen potentiaali on välineen pelkistyneisyydessä. Se ei vaadi pitkää valmisteluaikaa, erityisiä olosuhteita tai tilaa. Piirrin, alusta ja halu piirtää riittävät. (Heikkilä & Johansson 2014, 35.)

Kävin vastikään katsomassa Haruka Kashiman (s. 1963) yksityisnäyttelyn *Piece of Earth* Galleria A 2:ssa Helsingissä. Näyttelyssä hän kuvaa maata, vettä ja taivasta, joihin kuuluvat koskematon alkuperäisyys, rakennetut osiot, pysyvyys, muutos ja liikkeet yhtäaikaisesti (Haruka Kashima – Piece of Earth).

Tutustuin taiteilijaan jo aikaisemmin opiskellessani Pekka Halosen akatemiassa. Olen aina ihaillut Kashiman maalauksellista piirrosjälkeä. Hänelle ominaiset ilmaisukeinot, piirtäminen ja maalaaminen, olivat keskiössä myös tässä näyttelyssä. Erityisen kiinnostavasti hän ilmentää vahvalla akvarellitekniikallaan muutosta ja liikettä seinänkokoisessa teoksessaan *Veden leikkauspinta* (kuva 1).

Kuva 1. Haruka Kashima, *Veden leikkauspinta* 2023. Vesiväri ja lyijykynä paperille 300 x 600 cm. Kuva Marja Leena Eerola. (Haruka Kashima – Piece of Earth.)

Värien kerrostumat, rikas viivojen käyttö ja pintojen liike kuvaavat hienosti elämän jatkuvaa virtaa. Taiteilija kuljettaa katsojaa taitavasti tutkimaan teosta tarkemmin, huomaamaan hahmot, värien vivahteet ja pienet yksityiskohdat.

Kuva 2. Yksityiskohta teoksesta *Veden leikkauspinta*. Kuva Marja Leena Eerola. (Haruka Kashima – Piece of Earth.)

Ilmaisussa on voimakasta fyysistä toimintaa. Teoksessa korostuu myös suoranainen käsityön merkityksellisyys. Liike näkyy tuhansissa risteävissä viivoissa, joista abstraktit kuvat muodostuvat. Tulkitsen, että taiteilija on pala palalta intuitiivisesti työskennellen koonnut teoksensa. Sisältö rakentuu ajatellen, mutta piirtämisen myötä syntyy koko ajan myös muuta (kuva 2).

3.2 Kohopaino

Koin mielekkäänä työstää näyttelyyni tulevat teokset painetun taiteen kontekstissa. Tutustuin taidegrafiikan eri menetelmiin vasta pari vuotta sitten ja hurmaannuin heti menetelmien lukuisista mahdollisuuksista. Minua viehättää se, että voin lopputulosta ajatellessani valita työskentelyyn soveltuvimman painomenetelmän. Kuten estetiikan dosentti Martta Heikkilä luonnehtii, taidegrafiikka ei edusta vain yhtä taiteenteon menetelmää ja sen muunnelmia, vaan painetun taiteen tekotapoja on useita. Taiteilijat muuntavat ja yhdistelevät menetelmiä ja käyttävät hyväkseen uusia. (Heikkilä & Vertanen 2021,13.)

Suomessa on vahva puupiirtämisen perinne ja nykyisyys. Poimin omasta ikäluokastani kuvataiteilija Annu Vertasen (s. 1960), joka monien nykytaiteilijoiden tavoin on ilmaisussaan hyödyntänyt menetelmän monipuolisuutta ja kehittänyt eteenpäin sen teknisiä mahdollisuuksia. Vertasen teos *Contemplating blue and white* (kuva 3) on lähes huoneenkokoinen, puupiirrostekniikkaan perustuva installaatio. Vedokset japaninpaperille ja silkille muodostavat toistensa läpi kuultavia kerroksia.

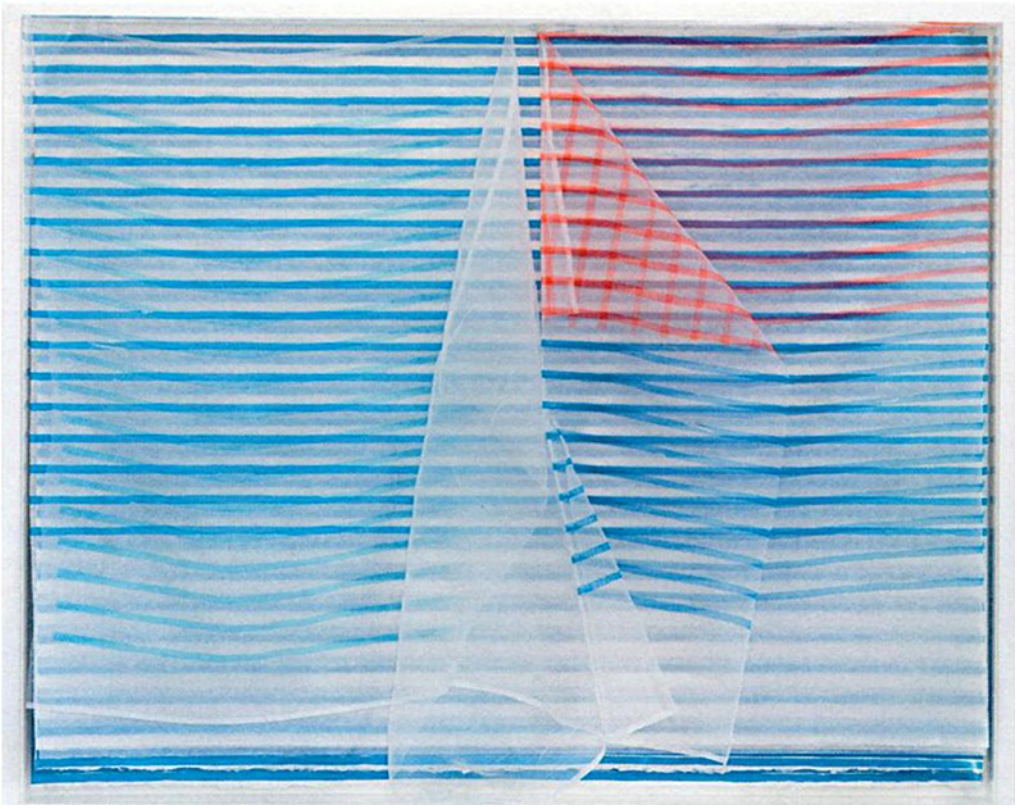

Kuva 3. Annu Vertanen, *Contemplating blue and white* 2016. Puupiirros gozolle ja silkille 100 x 120 cm. Kuva Jussi Tiainen. (Heikkilä & Vertanen 2021, 11.)

Grafiikassa on paljon yhtäläisyyttä piirtämiseen. Tämä on yksi tekijä, miksi painamisen menetelmät tuntuvat itselleni luontevalta keinolta tehdä kuvaa. Erona piirtämisen suoraan toimintaan, jossa jälki piirtimellä syntyy alustalle välittömästi, graafisin menetelmin syntyvä jälki perustuu laatan ja kuvan eroon. Näyttelyni teokset ovat puupiirroksia. Työstin niitä varten neljä laattaa, materiaalina koivuvaneri. Kaiversin kuvat laatoille käsin, kuten pääasiassa tehdään. Vain yhdessä teoksessa käyttämäni laatta on polttamalla hiillettyä puuta.

3.3 Serigrafia

Sain ensikosketuksen serigrafiaan Taideakatemian kurssilla keväällä 2023. Olin jo kurssin aikana toteuttanut kaksi paperipohjasta serigrafiateosta, joten halusin jatkaa menetelmän hyödyntämistä myös taiteellisessa opinnäytetyössäni. Itse painoprosessi on pohjimmiltaan nopeaa ja vaivatonta. Varsinkin, kun puhutaan yhden värin töistä. Serigrafialla on mahdollista tehdä nopeasti samanlaisia ja myös painojäljeltään tasalaatuisempia vedoksia verrattuna käsin vedostamiseen. Halusin *Tempo*-teoksessa (kuva 4) tutkia liikkeen illuusiota kuvion toistamisen kautta, joten tässä tapauksessa serigrafia oli oikea menetelmä hakiessani monistettavuutta.

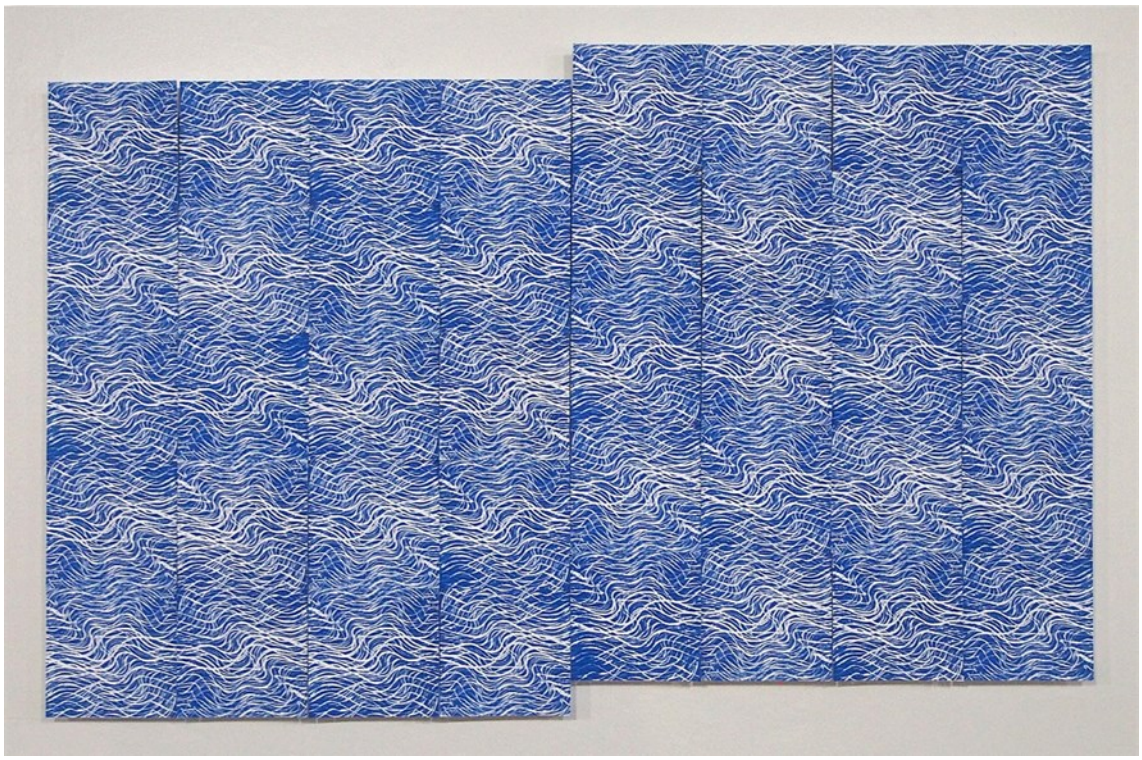

Kuva 4. Marja Leena Eerola, *Tempo* 2023. Serigrafia paperille 79 x 120 cm.

3.4 Sattuman mahdollisuudesta

Näen, että painoprosessissa on kyse myös muutosprosessista, kun kuva siirtyy paikasta toiseen, muuntuneena jälkenä. Taidegrafiikan luonteeseen kuuluva

toisto ei ole vain pyrkimystä tuottaa samanlaista kuvaa, vaan toistoon kytkeytyvät läheisesti ero ja muuttuvuus. Jälkiä muodostuu aina vähintään kahdet, laatassa ja vedoksessa. Kuva painolaatalta siirtyy alustalle painojäljen siirtymisen myötä. Vedokseen jäävät jäljet syntyvät laatan peilikuvaksi. Laatan ja vedoksen suhde ei ole aukoton. Jäljentävän laatan ja vastaanottavan alustan väliin jää aina vedostamisen vaatima aika, väli, ennakoimaton alue, jossa sattuma muokkaa kuvaa.

Kuten piirtämisessä, on painoprosessissa mukana samankaltainen sattuman mahdollisuus, joka tekee lopputuloksesta yllätyksellisen. Laatta ja vedos eivät ole toistensa kopioita. Vaikka alustalle painettu jälki sisältää saman kuvan kuin laatta, poikkeavat laatta ja vedos toisistaan. Käytetty painomenetelmä ja väline muovaavat alkuperäistä kuvaa. Jäljentyminen ei ole koskaan täydellistä. Laatalle kaiverrettu viiva näkyy vedoksessa jäljennöksenä, kokonaan tai vain osittain.

Vedostaessa en voi täysin ennakoida, millainen vedoksesta muodostuu. Tämä graafisten menetelmien ominaispiirre jättää varaa virheille ja sattumalle. Tulos on arvaamaton, sillä erilaiset minusta riippumattomat muutostekijät ovat osa prosessia. Painovärin koostumus ja määrä saattavat aiheuttaa yllätyksiä, samoin käytetyn painomateriaalin ominaisuudet tai laatan liikahtaminen vedostettaessa. Manuaalisesti vedostettaessa väriä on vaikea hiertää tasaisesti. Kaikki nämä saattavat synnyttää ylimääräisiä jälkiä tai jättää kuvasta jotakin pois. (Heikkilä & Vertanen 2021,14–15.)

Nämä sattuman tuottamat epäjohdonmukaisuudet kiehtovat minua eniten. Olen huomannut, että näennäinen epäonnistuminen ja yllätyskatastrofit ovat useimmiten kaivattu ja onnekas mahdollisuus uuteen ja parempaan lopputulokseen.

4 Kuvalliset keinot ja liikkeen illuusio

Käsittelen tässä luvussa eri keinoja kuvata muutosta ja liikettä: viiva, rytmi, toisto ja materiaalisuus. Tarkastelen, miten valitsemani taiteilijat ovat teoksissaan näitä ilmentäneet. Käsittelen keinoja myös oman taiteellisen työskentelyprosessini kautta. Havainnollistan asiaa teoskuvien avulla. Lisäksi pohdin kehollisuuden kokemusta taidegrafiikan työskentelyssä.

4.1 Visuaalinen liike

Kuvapinta on staattinen, sen eri osat eivät liiku. Yksi kuvataiteen haasteita onkin, miten saada liikkeen tuntu staattiseen teokseen. Perinteisesti maalaustaiteessa on kuvattu liikettä sommittelemalla elementtejä niin, että viivojen, muotojen, hahmojen sekä värin ja tekstuurin intensiteettiä ja sävyjä muuntelemalla on saatu aikaan liikkeen visuaalinen vaikutelma. Taidehistorian professori Anita Seppä tulkitsee, että kuvassa näkyvä liike representoi liikettä, mutta myös todentaa liikkeen fyysisyyttä silmän liikkeen ja sitä seuraavan kokemuksen tasolla. Edellä mainittujen teknisten keinojen avulla taiteilija johdattelee katsojaa silmäilemään kuvaa tietyllä tavalla, ohjattuja visuaalisia tempoja ja sommittelun rytmisiä suuntaviivoja seuraten. Kuva itsessään ei liiku, mutta elementtien sijoittelu ja niiden keskinäinen asema luo visuaalisen liikkeen illuusion, jonka katsoja voi havaita katseensa avulla.

Klassinen esimerkki tällaisesta liikkeestä on Henri Matissen (1869–1954) maalaus *Tanssi* (kuva 5), jossa alastomat tanssijat on rytmisesti aseteltu piiriksi. Piiritanssi rytmiä ja liikettä ilmaisevana muotona tunnetaan kuvataiteen historiassa jo renessanssiajasta alkaen. Pelkistettyjen hahmojen ympärillä oleva tila, samoin kuin maalauksen ekspressiivinen viivankäyttö, lisäävät tanssievien hahmojen visuaalista dynamiikkaan. Vaikutelmaa vahvistavaa keskenään sointuvan kolmen värin käyttö ja kuvan alaosassa keskellä olevan hahmon eteenpäin nojaava asento, joka uhkaa lopettaa liikkeen jatkuvuuden kaatumiseen tai piiristä putoamiseen. (Mäkinen & Mäntymäki, 65.)

Kuva 5. Henri Matisse, *Tanssi* 1910. Öljy kankaalle 260 x 392 cm. (Mäkinen & Mäntymäki, 66.)

Toinen havainnollistava esimerkki on Vincent van Goghin (1853–1890) maalaus *Tähtikirkas yö* (kuva 6), jossa on aaltomaisesti yhteen sulautuvia elementtejä.

Kuva 6. Vincent van Gogh, *Tähtikirkas yö* 1889. Öljy kankaalle 73,7 x 92,1 cm. (Mäkinen & Mäntymäki, 66.)

Maalauksessa taivaalle on kuvattu sädekehien ympäröimiä tähtiä ja ilmapyörteitä sekä maan pinnalle geometrisin muodoin kylämaisema ja kukkuloita. Kuten Matissen *Tanssi*, myös tämä maalaus saa merkityksensä juuri liikkeen kuvaamisesta. Liike ei kuitenkaan liity ihmisen toimintaan vaan se ilmentää pikemminkin kosmista energiaa, joka ilmenee luonnossa liikkeenä. (Mäkinen & Mäntymäki, 66.)

Kuva 7. Marcel Duchamp, *Alaston laskeutuu portaita* 1912. Öljy kankaalle 147,4 x 89 cm. (Mäkinen & Mäntymäki, 67.)

Maalauksessaan *Alaston laskeutuu* (kuva 7) Marchel Duchamp (1887–1968) luo liikkeen vaikutelman esittämällä hahmon moninkertaisena, osittain peittävänä sarjana. Yksittäiset liikkeen vaiheet seuraavat nopeasti toisiaan ja muodostavat kokemuksen liikkeen jatkumosta. Hahmo on dynaamisessa liikkeessä. Se etenee kuvan sisäisessä tilassa laskeutuen portaita alaspäin ja toteuttaa samalla ajallisen keston omaavan tapahtumasarjan. Hahmon liike pysähtyy kuvan

oikeaan laitaan, jossa hahmon ääriviivat näyttävät jähmettyvän paikalleen ja hahmo nojautuu taaksepäin. Liike rajautuu maalauksen kuvatilaan pyrkimättä jatkumaan maalauksen ulkopuolella. (Mäkinen & Mäntymäki, 67.)

4.2 Viiva

Suunnitellessani näyttelyni teoksia mietin, mikä parhaiten ja yksinkertaisimmin kuvaisi jatkuvaa muutosta ja liikettä teoksissani. Se on viiva, muoto, jolla on leveys ja pituus. Viiva on ohut merkki. Teoreettisesti viiva on jatkettu piste. Toistuvista pisteistä muodostuu viiva. (Heikkerö 2001, 69.)

Viiva on kaikkia teoksiani yhdistävä tekijä. Viiva toistuu ohuena ja paksumpana, suorana tai kiemurrellen eteen ja taaksepäin, muodostaen muotoja ja kuvioita. Viiva on liikettä kuvapinnalla. Se on piirtimen painaumana paperilla, maalattu viiva kalvolla, avattu ura laatalla ja painettu jälki vedoksella. Kuvataiteilija Stig Baumgartner (s. 1969) kuvaa omassa työskentelyssään piirtämistä mahdollisuudeksi liikkua paperilla. Se on reitin hakemista ja samalla reittiin eli itse jälkeen tutustumista piirtämällä. Baumgartner puhuu viivan tunnustelusta, mutta yhtä paljon piirtäminen on alustan tuntemista ja piirtäjän toistuvaa havahtumista siihen, miten piirustus tulee näkyväksi. (Heikkilä & Johansson 2014, 17.)

Teoksissani kuviot laatalla muodostuvat viivoista ja niiden leveyden vaihtelusta. En käyttänyt lähtökohtana luonnoksia. Kaiversin kuviot laatalle spontaanisti käyttäen veistä ja paria talttaa. Työstäessäni puulaattoja annoin kaiverrusprosessin ohjata kuvan syntymistä. Vain joissain kohdissa hahmottelin viivan kulkua etukäteen hiilikynällä piirtäen, noudattamatta sitäkään orjallisesti. Leikkasin ensin laatalle kuvioiden ääriviivat valmiiksi. Sen jälkeen otin pari työvedosta, jotta näkisin, miltä kuvio näyttää vedostettuna ja mistä kohdista lähtisin vahvistamaan viivoja. Olin etukäteen päättänyt, etten korjaile laatalla leikkausvirheitä. Jos kaiverrin lipsahti ns. väärään suuntaan, annoin viivan edetä sen mukaisesti. Koska yleensä suunnittelen ja luonnostelen teokseni etukäteen, tuntui tällainen työskentely yllättävän luontevalta ja meditatiiviselta.

4.3 Rytmi ja toisto

Kuvataiteilija Markus Heikkerön (2001, 63) mukaan rytmille olennaista on jatkuvuus, virta, joka syntyy suhteessa toisiinsa olevista ja mitattavista toistoista. Musiikissa rytmi ja sen syke saavat meidät liikkumaan. Runoudessa on oma poljentonsa. Rytmi on myös luonnon ominaispiirre. Kuvataiteessa teos nähdään kokonaisuutena. Kuvan osat voidaan esittää rytmisellä tavalla. Kuvapinnalla rytmi esiintyy monin eri tavoin. Se voi olla yksinkertainen, kun toistetaan jotakin teoksen elementtiä tai rytmi voidaan esittää monitasoisina variaatioina, jotka toistavat tiettyä korostavaa teemaa. Aiheen ja muotojen toistaminen antaa kuvalle rytmin ja vaikutelman liikkeestä.

Samankaltaista visuaalista liikettä kuvataiteilija Annu Vertasen ilmentää uniikissa puupiirroksessaan *Transition III* (kuva 8), jossa hän on vaikutelman aikaan saamiseksi kuvannut renkaat osittain toisensa peittävänä sarjana. Liikkeen tuntu on todellinen.

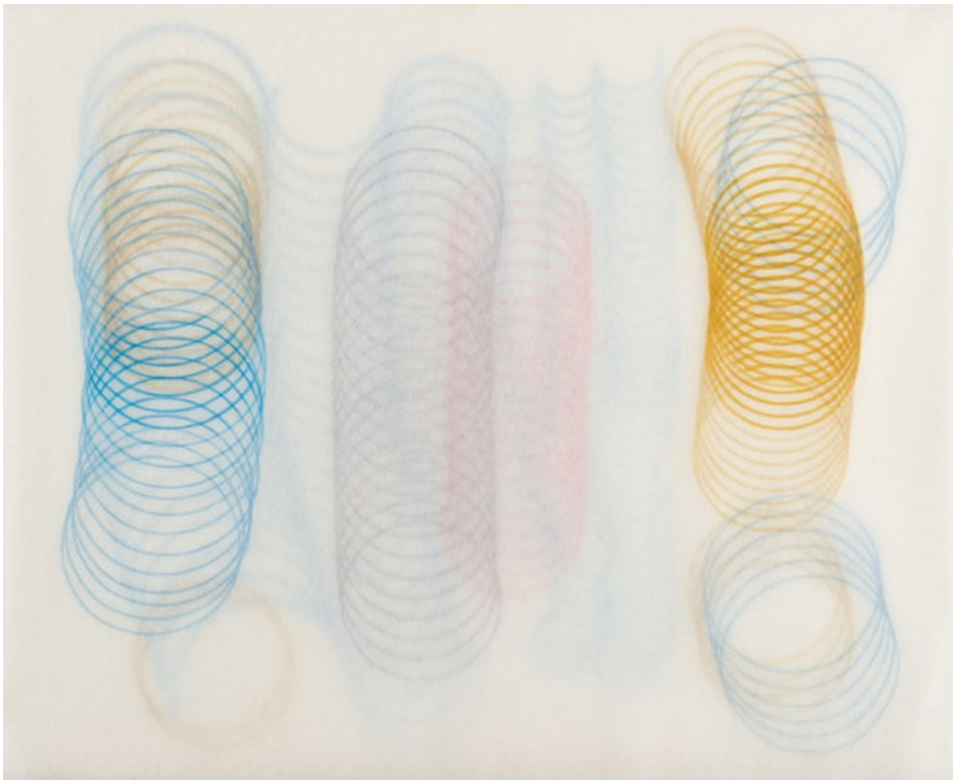

Kuva 8. Annu Vertanen, *Transition III* 2012. Puupiirros 53 x 64 cm. Kuva Tommi Kähärä. (Kuvataitelijamatrikkeli 2023.)

Hyödynsin edellä kuvattuja tekijöitä ilmentäessäni liikettä *Variaatioita*-näyttelyni teoksissa. *Largo*-teos (kuva 9) on esimerkki virtaavasta ja aaltoilevasta rytmisestä liikkeestä, jonka luonne luo teoksen tunnelman.

Kuva 9. Marja Leena Eerola, *Largo* 2023. Puupiirros kuitukankaalle 100 x 200 x 10 cm. Koko tilan mukaan.

Tempo-teoksessa (kuva 10) hain mielikuvaa ääniaaltojen rytmistä. Kaksiosainen teos on esimerkki vuorottelevasta rytmistä, jossa kaksi aihetta vuorottelevat toistensa kanssa ja tuottavat säännöllisen sarjan. Paperipohjaisessa serigrafiateoksessa toistuu sama kuvio vuorotellen käännettynä toisinpäin. Valitsin teoksessa painoalustaksi paperin, koska se materiaalina elää olosuhteiden mukaisesti. (Heikkerö 2001, 65.)

Kuva 10. Marja Leena Eerola, *Tempo* 2023. Serigrafia paperille 79 x 120 cm.

Ilman lämpötila ja kosteus aiheuttavat muutoksia paperille, venymistä ja käyristymistä. Halusin näiden ominaisuuksien olevan yhtenä teoksen pinnan struktuuria muokkaavana tekijänä.

Adagio-teoksen (kuva 11) toistuva kuvio on esimerkki kehittyvästä rytmistä. Se sisältää muodon kertausta, joka muuttuu säännöllisellä tavalla. Syntyy jatkuvan kuvion tuntu, joka saavutetaan etenevien muunnettujen pintakuvioiden avulla. (Heikkerö 2001, 65.)

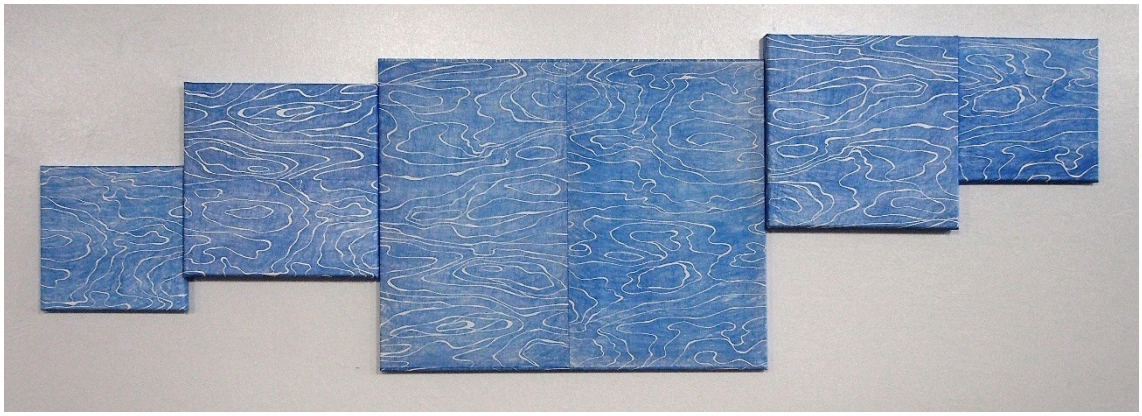

Kuva 11. Marja Leena Eerola, *Adagio 1* 2023. Puupiirros japaninpaperille 68 x 221 x 4 cm. Koko tilan mukaan.

Adagio, kuten muutkin kangaspohjille toteuttamani teokset koostuvat useasta erikokoisesta elementistä, joiden lopullinen sommittelu muotoutui vasta ripustus-vaiheessa tilan mukaan. Polveilevasti eri tasoon ripustetut elementit korostavat liikkeen vaikutelmaa.

Sain idean toteutukseen kuvataiteilija Marjatta Holman (s. 1976) Ars Novassa esillä olleesta *Maalauksia*-näyttelystä, jonka näin marraskuussa 2022. Taiteilija yhdistelee yksittäisinä paneeleina maalattuja osia uusiksi kokonaisuuksiksi näyttelytilan ja tarkoituksen mukaan sopivimmalla tavalla. Holman teokset muuntautuvat tilan mukaan. Halusin tutkia idean hyödyntämistä kangaspohjalle toteuttamissani teoksissa. Elementeissä ei ole rajoittavia kiinnitysmekanismeja, joten ne on mahdollista ripustaa vapaasti sopivimmalla tavalla, pysty- tai vaakatasoon. Lopullisen sommittelun tein tila ja rinnalle asettuvat teokset huomioiden.

4.4 Materiaalisuus

Materiaalisuus on kautta aikojen ollut tunnusomainen ja itseisarvoinen osa taidegrafiikkaa. Kuvataiteilija Inka Bell (s. 1981) työskentelee laajennetulla taidegrafiikan, veistoksellisten paperiteosten ja julkisen taiteen alalla. Hän tutkii kaksiulotteisen ja kolmiulotteisen suhdetta materiaalin, värin, pinnan ja toiston kautta. Paperilla on keskeinen rooli hänen työssään. Häntä kiehtovat visuaaliset ilmiöt ja kuvapintojen rakentamisen loputtomat mahdollisuudet. (Bell 2023).

Bellin teos *Work 8* (kuva 12) on mielestäni oivallinen esimerkki kolmiulotteisesta teoksesta, jolla on kytkös grafiikan perinteeseen. Laserleikatuista papereista muodostuvassa teoksessa koneen tarkkuus ja toiston mahdollisuus ovat vuorovaikutuksessa inhimillisen kosketuksen kanssa. Liuskat lomittuvat ja limittyvät toisiinsa. Bell ikään kuin kutoo paperilla veistoksellisen teoksen. Erivärisiten paperikappaleiden järjestys ja teoksen muoto vahvistavat liikkeen vaikutelmaa. (Heikkilä & Vertanen 2021, 107–108.)

Kuva 12. Inka Bell, *Work 8* 2020. Laserleikattu värillinen paperi ja lanka 33 x 8 x 14 cm. Koko vaihtelee installaation mukaan. Kuva Paavo Lehtonen. (Heikkilä & Vertanen 2021, 108.)

Olen mielenkiinnolla seurannut nuoren kuvataiteilija Suvi Sysin (s. 1990) urakehitystä hänen Kuvataideakatemian opiskeluajalta lähtien. Myös hänen työskentelynsä juuret ovat taidegrafiikan menetelmissä ja paperipohjaisissa

teoksissa. Sysi työskentelee useiden materiaalien parissa liikkuen taidegrafiikan, kuvanveiston ja maalauksen rajapinnoilla. Teokset ovat pääasiassa abstrakteja installaatioita, joissa hän tutkii aikaa, muotoja, tekstuureja, värin voimaa sekä liikettä kaksi- ja kolmiulotteisuuden välillä. Se, millä ja miten teokset on tehty, muodostuu merkittäväksi osaksi niiden sisältöä.

Kuva 13. Suvi Sysi, *Vessels II* 2022. Keramiikka, lasite, öljyväri, mehiläisvaha, epoksi. Kuva Marja Leena Eerola. (Suvi Sysi – Still and in Between.)

Kävin tutustumassa hänen yksityisnäyttelyynsä *Still and in Between* Galleria Scuptorissa tammikuussa 2023. Näyttely käsitteli taiteen tekemistä, upottavuutta, liikettä, sekä asettumista eleiden ja jälkien äärelle. Minua puhutteli näyttelyn monipuolinen teosanti. Esillä oli keramiikasta, puusta ja paperista sekä toistuvista elementeistä rakennettuja teoksia. Sysi tekee teokset tilalähtöisesti. Yhtenä esimerkkinä näyttelyn töistä nostan teoksen *Vessels II* (kuva 13), joka on keramiikkatangoista koottu installaatio. Pidän työssä oivallisena sitä, että keraamisten töiden kappaleiden järjestys muuttuu jokaisella installointikerralla, jolloin ne eivät koskaan pysähdy vaan ilmentävät itsestään yhä uusia puolia. (Suvi Sysi – Still and in Between.)

Haluan vielä ottaa esille kuvataiteilija Tarja-Pitkänen Walterin (s. 1960), joka myös toteuttaa paikkasidonnaisia maalauksia tilaan eri tekniikoilla. Hänen töidensä keskiössä on maalauksen materiaalisuus, moniaistisuus ja tilallisuus. (Pitkänen-Walter ym. 2021, 17.)

Kuva 14. Tarja Pitkänen-Walter, *Tuuli käy* 2014. Muovimaali polykarbonaatilla. Kuva Jussi Tiainen. (Pitkänen-Walter ym. 2021, 5.)

Pitkänen-Walterin teos *Tuuli käy* edustaa hänelle ominaista ja tyypillistä tekniikkaa työstää maalauksia. Taiteilijan työskentely on hyvin intuitiivista ja värit ikään kuin johdattavat häntä. Teoksen kappaleet ovat irrallisia ja ne on installoitu seinälle. Rakenne tuo elävän vaikutelman leijuvasta maalauksesta, joka on olemassa ilman varsinaista maalauspohjaa. Tässä teoksessa ovat vahvasti läsnä

moniaistisuus, erilaiset tunnelmat ja havainnot, joita voimme tehdä. Itsessään jo värillisten kalvojen läpinäkyvyys tuo aineettomuuden tunnelmaa. Toisaalta teoksen nimi voi synnyttää omia mielikuvia.

Pitkänen-Walter on maininnut itseään inspiroivana ja kiinnostavana käsitteenä haptisen visuaalisuuden. Se on taideteoreetikko Laura Marksin kehittämä käsite, joka tarkoittaa sitä, miten joku visuaalinen teos voikin koskettaa enemmän muiden aistien kuin näköaistin kautta, vaikkapa tuntojen tai äänien avulla. *Tuuli käy* -teoksessa on jotakin olennaista tästä maailmasta. Se muistuttaa verhoja, joita tuuli heiluttaa. (Tarja Pitkänen-Walter – Maalauksellisia mietteitä.)

Kyseisestä teoksesta syntyi ajatus verhomaisten teosten toteuttamiseen *Variaatioita*-näyttelyä varten. Halusin tehdä teoksen, joka muistuttaa muodoltaan verhoa, olematta kuitenkaan sitä. *Vivo*-teoksissani (kuvat 15 ja 16) toistuu molemmissa aaltoileva muoto. Tavoitteenani oli kuvata vaakasuuntaista liikettä kolmiulotteisen pinnan avulla. Teokset ovat kooltaan muuntautuvia sen mukaan, miten osien laskostuksen toteuttaa.

Kuva 15. Marja Leena Eerola, *Vivo 1* 2023.
Puupiirros kuitukankaalle 90 x 100 x 5 cm.
Koko tilan mukaan.

Kuva 16. Marja Leena Eerola, *Vivo 2* 2023.
Puupiirros kuitukankaalle 129 x 95 x 5 cm.
Koko tilan mukaan.

Keväällä 2022 *Taimi*-yhteisnäyttelyssä Kaapelitehtaalla Helsingissä esillä ollut installaatioteokseni *Putous* (kuva 17) koostui yli kolme metriä pitkistä paperisuikaleista. Ilmavirta saa papereissa aikaan hiljaista liikettä yhtenä teoksen elementtinä. Alun perin tarkoitukseni oli tutkia samankaltaista liikettä uudessa näyttelyteoksessa. Vino-gallerian varmistuttua tulevan näyttelyni tilaksi, luovuin kuitenkin toteutuksesta. Tilan läpi kulkee konserttitalon tilaisuuksien aikana runsaasti yleisöä, joten seinälle ripustettavien teosten tuli kiinnitykseltään olla mahdollisimman stabiileja.

Kuva 17. Marja Leena Eerola, *Putous* 2022. Kohopaino japaninpaperille 350 x 100 x 80 cm.

4.5 Keho, liike, jälki

Taidegrafiikassa kehollinen kokemus on vahvasti läsnä koko prosessin ajan. Menetelmä sisältää paljon käsin tehtäviä vaiheita, joista osa on toistuvia ja rutiininomaisia. Juuri käsityömäisyys viehättää minua taidegrafiikassa. Koen käsillä työskentelyn hyvin meditatiivisena.

> *Haen kaapista työpöydälle leveän telan ja sinistä väriä sisältävän purkin. Avaan sen ja nostan metallilastan kärjellä värinokareen lasialustalle. Sekoitan nopein liikkein väriä, kunnes se on tasainen massa. Otan notkistetusta väristä pienen määrän lastaan ja vedän lasilevylle telan leveydeltä muutamia raitoja.*

Tartun telaan ja tasoitan sillä lasilevyllä olevan värin rytmikkäin vedoin. Kuuluu sihisevä ääni, kun telaan väriä, välillä telaa nostaen. Telaan väriä työpöydällä olevalle laatalle, reunasta reunaan, tasoittaen huolellisesti eri suuntiin telaamalla.

Sivupöydällä on nippu ohuita japaninpaperiarkkeja. Nostan yhden ja asetan sen varovasti väritetylle laatalle. Lisään vielä päälle voipaperiarkin vedostamisen suojaksi. Sitten tartun pyöreään hiertimeen ja alan hiertää väriä paperiin tasaisin pyörivin liikkein. Välillä tarkistan hiertämisen etenemistä kohottamalla japaninpaperia laatalta. Viimeistelen kuvan yksityiskohdat nopein, lyhyin vedoin taittoluulla hiertäen. Lopuksi poistan suojapaperin ja nostan painopaperin varovasti laatalta. Olen siirtänyt kuvan laatalta paperille. Liikkeeni ovat tulleet osaksi kuvaa.

Kaivertaessani laattaa muutan sen sileän pinnan vähitellen haluamakseni kuvaksi. Ajatukseni, liikkeeni ja kokemukseni jäävät näkyviin viiltoina ja avoimina urina laatalle ja siirtyvät vedostaessani värin mukana osaksi painettua kuvaa. Keholliset kokemukset luovat perustan ihmisen käsitykselle itsestään ja ympäristöstään. Tapa, jolla minäkin hahmotan maailmaa, on sidoksissa kehollisuuteni. Kosketan kädellä laatan pintaa, kurkotan telatessani väriä laatalle, kaivertaessani kohdistan katseeni tiettyyn kohtaan laattaa, teroitan aistejani aina tilanteen mukaan. Professori Eeva Anttila toteaa, että havaintomme maailmasta ja siten myös ajattelumme rakentuvat tällaisten kehollisten peruskoordinaattien varaan. Keholliset kokemukset ovat välttämättömiä käsitteellisen ja abstraktin ajattelun kehitykselle. (Anttila 2013, 36.)

5 Muutosvirrassa

Tarkastelen tässä luvussa suhdettani muutokseen omien kokemusteni näkökulmasta. Pohdin työskentelyprosessin aikana esille nousseita asioita ja käsittelen muutosta eri asiantuntijoiden näkemysten kautta. Hyödynnän tässä luvussa myös omaa työpäiväkirjaani.

Kuva 18. Marja Leena Eerola. Koivuvanerilaatalle kaiverretut kuvat.

Kaiverretut viivat laatalla ovat kuin teitä kartalla (kuva 18). Aika ajoin on oman elämän tiekartalla haettava uusi reitti, jotta selviää esteistä ja muutoksista. Tuntuisi helpolta, jos voisi laittaa navigaattorin päälle ja antaa elämän kulkea automaattiohjauksella parasta, valmiiksi ehdotettua reittiä eteenpäin. Usein jatkammekin matkaamme kuin autopilotin ohjauksessa kiinnittämättä huomiota, miten ja milloin pääsimme tavoitteiseen, joten sen saavuttaminen ei mahdollisesti tunnu missään. Mutta niin kuin navigaattori tarvitsee osoitteen, määränpään, tulee elämälläkin olla päämäärä, tavoite, jota kohti suunnistaa. Tarvitsemme suunnan, johon sitoutua ja kohdistaa energiamme, jotakin, joka pitää meidät elämän imussa. Kaivertaessani laattaa jouduin lipsahduksen sattuessa pysähtymään ja pohtimaan, mihin suuntaan jatkaisin kaiverrusta. Myös omassa elämässäni olen joutunut välillä pysähtymään ja miettimään, onko tämä se oikea

suunta, mihin olen menossa. Eikä se aina helppoa olekaan, koska on paljon asioita, jotka sekoittavat suuntavaistoani ja suuntatajuani. Kirjailija Paulo Coelho toteaa: ”Kun valitset yhden tien, on sinun valittava pois muita mahdollisia polkuja. Jos yrität seurata niitä kaikkia, et pääse mihinkään.” (Pitkäniemi 2016, 87.)

Psykologi Liisa Uusitalo-Arola näkee, että meillä kaikilla on sisäinen tieto siitä, keitä olemme tai voisimme olla, mikä olisi itselle luontaista, mikä puhuttelee meitä. Näitä sekoittavia asioita ovat, aivan sieltä lapsuudesta asti, mitä toiset ihmiset meistä ajattelevat ja toivovat, asiat, mitä meille on kerrottu, mihin meistä on tai mihin meistä ei ole. Vaikka nämä esteet on ylitetty, monta kertaa senkin jälkeen sekoitamme itse sitä, mitkä ovat haluja ja mitkä ovat tarpeita. Lyhyellä tähtäimellä pakottavalta tuntuvat asiat sekoittavat pidemmän tähtäyksen tavoitetta eli sitä, minkälaiseen uomaan oma elämä ehkä kuitenkin parhaiten asettuisi. (Uusitalo-Arola 2022, 19–21.) Kuljemme harhapolkuja ennen kuin suunta alkaa hahmottua. Ja välillä eksymme reitiltämme. Joskus taas esteet voivat olla niin suuria, että osa kartasta tai koko kartta on luotava uudestaan, kun ei enää voi palata siihen, mikä ennen oli normaalia. (Uusitalo-Arola 2022, 229–231.)

5.1 Muutosjarrut

Oli hienoa nähdä valmiit teokset ripustettuna galleriatilassa. Mahdollisuus suunnitella ja toteuttaa näyttelykokonaisuus puolijulkiseen tilaan tuntui motivoivalta. Koen tärkeänä, että teokset ovat tilassa, jossa ne kohtaavat monet ihmiset. Taiteen tekemiselle tulee olla riittävästi aikaa, jotta ei tarvitse kiirehtiä. Tässä projektissa näin jo etukäteen haasteena ajankäytön riittävyyden. Optimistina aliarvioin selvästi ajankäyttöni suhteessa projektiin. Teoskokonaisuuden toteuttamisen vaatima työmäärä yllätti. Tämän kokemuksen myötä on jatkossa helpompi arvioida isompien projektien työmäärä realistisemmin.

Sain näyttelyprojektini aikahaasteesta huolimatta ajoissa valmiiksi. Ajan riittävyys on ollut haaste myös tämän tutkimuksellisen opinnäytetyön kirjoittamisessa, mutta isoin haaste olen ollut minä itse, oma mieleni. Tunnistan itsessäni

ylisuorittajan. Saadakseni käytettävissä olevan ajan puitteissa kirjoitustyön tehtyä ja lisätäkseni työskentelyni tehokkuutta, opettelin riman laskemista ”riittävän hyvälle” tasolle. Tässä asiassa olen ottanut muutoksen ensimmäinen askeleen, tunnistanut ongelman ja ryhtynyt toimenpiteisiin sen poistamiseksi.

> *Täytyy vain asettaa selkeä aikomus työskentelylle, luottaa omaan tekemiseen, lopettaa yliyrittäminen ja tehdä parhaansa. Se riittää.*

Toinen tunnistamani luovan kirjoittamisen lamaannuttava asia oli epäonnistumisen pelko. Alitajuinen epäonnistumisen pelko on itseään toteuttava ennustus. Epäonnistumisen pelko vetää puoleensa epäonnistumista. Jouduin kääntämään mieleni katkaisijan uuteen asentoon ja antamaan itselleni mahdollisuuden onnistua.

Ajan laatu koettelee rohkeuttani kohdata alitajuisia ja usein aiheettomia pelkojani ja estää tekemästä tarvittavat uudistukset elämässäni. Vaikka sisimmässäni tunnen, kuinka paljon uusia mahdollisuuksia minulle olisi päätöksen myötä avautumassa, jokin käsittämätön pelko estää minua toimimasta. Vähättelemättä ratkaisun merkitystä, yritän perustella itselleni, että kyse on vain tapahtumasarjan sysäämisestä liikkeelle, ei mistään kerralla elämääni mullistavasta tapahtumasta. *Ota siis itseäsi niskasta kiinni! Koita nyt suhteuttaa! Älä ota niin vakavasti!* Helpommin sanottu kuin tehty.

> *Hyväksy, että elämäsi ei voi muuttua, ellet sinä muutu. Hyväksy, ettet sinä muutu, ennen kuin käyttäytymisesi muuttuu. Hyväksy, että käyttäytymisesi muuttuu vasta, kun sinä haluat muuttaa sitä.*
>
> (Sarasvuo 1996, 32.)

Joudun kohtaamaan pelkoni. Tiedän, että päätösten myötä myönteiset tapahtumat lähtevät liikkeelle ja pystyn tekemään monia itselleni merkittäviä uudistuksia helposti ja vaivattomasti, sikäli kun koen sen tarpeelliseksi. Tähän ei sisälly mitään pakottavaa, kaikki tapahtuu luontevasti ja melkein kuin itsestään.

5.2 Arvot

Koen, että työskentelyni luonnistuu parhaiten, kun elämäni on kutakuinkin järjestyksessä, niin sisäisesti kuin ulkoisesti. Tasapaino on harvoin pitkään pysyvä olotila. Jotta arkeni rullaa niin kuin sen haluan rullaavan, edellyttää se jatkuvaa muutosta, pientä hienosäätöä. Minulle tasapaino tuo mielenrauhaa. Kirjailija Jari Sarasvuo (1996, 86) kuvaa mielenrauhaa onnellisuuden tilaksi, joka syntyy siitä, että kokee elävänsä arvojen ja tavoitteiden suhteen harmonista elämää. Hän toteaa, että onnellisuudesta tulee pysyvä ja jatkuva osa elämäämme, kun opettelemme elämään oikein. Mielenrauha syntyy, kun olemme kiitollisia siitä mitä meillä on, rohkenemme jatkaa matkaa eteenpäin ilman menettämisen pelkoa ja teemme asioita, jotka tunnistamme arvokkaiksi. Mielenrauha on seuraus siitä, ettemme tee asioita, jotka ovat vastoin omia arvojamme.

Näyttelyteosten tekoprosessi antoi jälleen kerran suotuisan mahdollisuuden päivittää omaa arvomaailmaani. Kaikki muuttuu, niin minäkin. Voin pitää kiinni asioista, jotka ovat joskus olleet tärkeitä. Jos ne eivät palvele enää, on parempi antaa niiden mennä. Oli otollinen hetki miettiä, mitkä asiat tukevat tätä hetkeä ja tulevaisuutta ja mistä voin päästää irti. Kaikella on aikansa ja paikkansa. Kuten usein ihmiset kuvittelevat, olen minäkin kuvitellut, että muuttamalla elämäni ulkoista ilmenemismuotoa, elämä kohenee pysyvästi. Unelmoin milloin mistäkin saavutuksista uskoen, että sen jälkeen olisivat kaikki tarvittavat asiat kunnossa. Unelmissa ei ole mitään vikaa, kunhan ne eivät vie liikaa huomiota tästä hetkestä. Mutta kuten Sarasvuo (1996, 102) toteaa, elämän ulkoisten tai sosiaalisten puitteiden muutos ei kuitenkaan ole päämäärä, ne ovat vain välineitä todellisten päämäärien toteuttamiseksi. Mikä sitten on todellinen päämäärä?

> *Jatkoin kankaiden irrottamista vanhoista maalauksistani, jotka teoksina ovat tehneet tehtävänsä. Hyödynnän kiilakehyksiä näyttelyteoksissani. Tuntuu kuin samalla purkaisin menneisyyttä pois rakentamistani raameista. Varsin vapauttavaa. Jäljelle jäävät vain puhtaat kiilapuut, kun tarpeettomat asiat on poistettu.*

Huomasin, etteivät jotkut periaatteeni enää vastanneet todellisuutta, eivätkä myöskään tukeneet mitään, vaan aiheuttivat vain ristiriitoja. Maailma muuttuu ja kiveen hakattuja periaatteita on pakko muuttaa, kun niistä ei ole mitään iloa kenellekään. Miksi en vapauttaisi itseäni tekemästäni ahtaasta aitauksesta?

Psykologi Liisa Uusitalo-Arolan mukaan toimintaamme ohjaavat aikaisemmin oppimamme automatisoituneet toiminnan mallit. Usein haemme ongelmatilanteessa helpointa, jo kokeiltua ja välittömintä ratkaisua, vaikka se todennäköisesti vain lykkää ongelmien ratkaisua ja siten suurentaa niitä. Olen mielestäni ratkaisuja tehdessäni oppinut varsin hyvin kuuntelemaan itseäni. Siitä huolimatta aika ajoin huomaan löytäväni itseni aina saman ongelman ääreltä. Tässä kohtaa pysähdyin ja jäin miettimään, ovatko sisäisenä intuitionani pitämäni ratkaisut olleetkin automatisoituneen mallin mukaista toimintaa? Ehkä ainakin niissä ongelmatilanteissa, jotka kohtaan uudestaan ja uudestaan.

Uusitalo-Arola ajattelee vanhojen analyytikkojen tapaan, että olemme aina halujen ja pelkojen välissä. Aina elämässä on jotakin, jota emme halua joutua kokemaan ja sellaisia olotiloja, joihin emme halua päätyä. Tällaiset ”karkki ja pulla -ratkaisut” ovat monta kertaa juuri sellaisia joskus aikaisemmin opittuja ja automatisoituneita tapoja päästä pois jonkun hankalan olotilan läheisyydestä ja saavuttaa jopa hetkellistä mielihyvää. (Uusitalo-Arola 2022, 73–76.)

5.3 Merkityksellisyys

”Työtä tulee tehdä ja työ tekee arvokkaaksi” kuvaa hyvin myös omaa suhtautumistani työntekoon. Pelkkä palkka ei riitä motiiviksi. Työssäni on aina pitänyt olla läsnä tekijä, joka on tehnyt siitä jollakin tavalla merkityksellistä. Jos työ ei enää napannut, vaihdoin paikkaa, rohkeasti myös toiselle alalle. Filosofi ja tutkija Frank Martela pohtii työkseen elämän tarkoitusta. Martela uskoo, ettei onnellisuutta kannata tavoitella erikseen, vaan että se on merkityksellisen elämän sivutuote.

> *On kaksi asiaa, joiden kautta työn arvokkuus ja merkityksellisyys syntyvät: mahdollisuus toteuttaa itseään ja mahdollisuus tehdä työnsä kautta jotain hyvää.*
>
> (Martela 2018.)

Frank Martelan sanat saivat minutkin miettimään, millä valinnoilla voisin parhaiten varmistaa näiden kahden teeman läsnäolon työelämässäni. Parhaimmillaan merkityksellisyyden kokemus synnyttää ihmisessä vahvan sisäisen palon ja motivaation omaan työhön, jolloin syntyy myös laadukkaampaa jälkeä. Työ voi olla arvokasta siten, että ihminen kokee pääsevänsä sen kautta ilmaisemaan ja toteuttamaan itseään. Martela katsoo, että luovat alat houkuttelevat paljolti sen takia, että siinä henkilö pääsee luomaan jotakin itsestään kumpuavaa uutta maailmaan. ”Itsensä toteuttamisen kautta piirrämme itsemme esiin maailmassa ja tämä on itsessään arvokasta.” Tässä lauseessa kiteytyy myös oma taiteellinen työskentelyni, se miksi haluan sitä tehdä. Mahdollisuus tehdä jotakin hyvää ja mahdollisuus toteuttaa itseään taiteellisen työskentelyn kautta. (Martela 2018.)

6 Lopuksi

Muutoksen tiellä tapahtuu monta asiaa. Muutos aiheuttaa paljon tunteita, epävarmuutta ja pelkoa. Muutostyö on haasteellista, koska kyse on menemisestä kohti tuntematonta. Välillä suunta on hukassa. Eksyminenkin on arkea. Kasvaminen edellyttää sisäistä muutosta. Kun jokin liikahtaa sisällä, myös ulkoinen todellisuus muuttuu. Uteliaisuus, kiinnostuneisuus, uusien haasteiden rohkea kohtaaminen ja niissä tarvittavien taitojen kehittäminen kannustavat jatkuvaan oppimiseen ja sen myötä kasvamiseen ihmisenä.

Koin aiheen tarkastelun omakohtaisena ja motivoivana. Opin sen myötä paljon uutta itsestäni. Koen olevani intuitiivinen ihminen ja kyky kuunnella sisäistä ohjausta on varmasti vahvistunut myös tämän prosessin myötä. Selasin tutkimuksellista opinnäytetyötä varten lukuisia elämäntaito-oppaita, joissa kerrotaan erilaisista elämänhallintakeinoista ja annetaan vinkkejä, miten kohdata ja selvitä muutoksesta. Joitakin näistä jätän myös omaan työkalupakkiini.

Minua haastateltiin näyttelyni tiimoilta Turun AMK:n ja Turun filharmonisen orkesterin yhteistyöstä kertovaa artikkelia varten. Haastattelussa minua pyydettiin kertomaan myös onnistumisista. Vasta tuolloin pysähdyin tarkemmin miettimään niitä. Sekä kirjallinen että taiteellinen opinnäytetyö ovat vaatineet tahdonvoimaa ja työtä toteutuakseen. Tuntuu kuin olisin käynyt aikamoisessa mankelissa, mutta nyt voin olla lopputuloksesta aidosti ylpeä.

Aiheen tutkiminen oli työskentelyprosessini kannalta hedelmällistä ja hyödyllistä. Näen sen tärkeänä osana omaa kasvu- ja kehittymisprosessia taiteilijana. Opinnäytetyön tekeminen herätteli luovuuttani uudella tavalla, terävöitti intuitiotani ja auttoi raivaavan tietä uudenlaiselle itseilmaisulle.

Selatessani kirjallisia lähteitä tuli jossakin vastaan buddhalainen sanonta, että valaistuminen on hämmennystä yhä korkeammalla tasolla. Suunnilleen tätä se on, kun löydän itseni samojen kysymysten ääreltä yhä uudelleen, mutta ajattelen onnistuvani kerta kerralta löytämään parempia vastauksia. Joskus tulee se valaistumisen läpimurto. Uskon, että sekin vielä tapahtuu.

Lähteet

Anttila, E. 2013. Koko koulu tanssii! Kehollisen oppimisen mahdollisuuksia kouluyhteisössä. Taideyliopisto. Teatterikorkeakoulu, esittävien taiteiden tutkimuskeskus. Viitattu 14.11.2023. Saatavilla https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-6670-26-3

Bell, I. 2023. Viitattu 11.11.2023. https://inkabell.fi/info

Haruka Kashima – Piece of Earth. Galleria A2. Helsinki. 31.10. – 26.11.2023. Viitattu 12.11.2023. https://www.galleria-a2.fi/exhibition/haruka-kashima-2/

Heikkerö, M. 2001. Taitelijan kuvakirja. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Taide.

Heikkilä, M. & Johansson, H. 2014. Viivan filosofia. Helsinki: Taideyliopiston Kuvataideakatemia.

Heikkilä, M. & Vertanen, A. 2021. Printed matters. Merkitysten kerroksia. Helsinki: Taideyliopiston Kuvataideakatemia.

Kuvataitelija Kuutti Lavonen 2021. Suomen Kulttuurirahaston palkinnonsaaja 2021. YouTube 27.2.2021. Viitattu 18.10.2023. https://www.youtube.com/watch?v=kRpocxxnOMg

Kuvataiteilijamatrikkeli 2023. Annu Vertanen: Transition III, 2012. Kuva Tommi Kähärä. Suomen Taiteilijaseura. Viitattu 29.10.2023. https://kuvataiteilijamatrikkeli.fi/teos/transition-iii

Martela, F. 2018. Merkityksellisen työn kolme elementtiä. Blogi 23.4.2018. Filosofian Akatemia. Viitattu 4.11.2023. https://filosofianakatemia.fi/blogi/merkityksellisen-tyon-kolme-elementtia/

Muutos 2022. Suomisanakirja.fi: muutos. Viitattu 1.10.2023. https://www.synonyymit.fi/muutos

Muutos 2023. Tekstuaalitieteet: muutos. Tieteen termipankki. Viitattu 26.9.2023. https://tieteentermipankki.fi/wiki/Tekstuaalitieteet:muutos

Mäkinen, O. & Mäntymäki, T. 2007. Taide ja liike. Keho, tila, ääni, kuva, kieli. Vaasa: Vaasan yliopisto.

Pitkänen-Walter, T.; Tuukkanen, P.; Benschop, J.; Iitiä, I. & Karttunen, P. 2021. Tarja Pitkänen-Walter. Maalauksellisia mietteitä. Kääntäneet Camilla Ahlström-Taavitsainen, Ida Taavitsainen, Michael Gardner ja Kaijamari Sivill. Helsinki: Suomen Taideyhdistys.

Pitkäniemi, K. 2016. Elämän virrassa. Miten elät linjassa muutoksen kanssa. Helsinki: Viisas elämä.

Sarasvuo, J. 1996. Sisäinen sankari. Helsinki: WSOY.

Suvi Sysi – Still and in Between. Galleria Sculptor. Helsinki. 6.1. – 29.1.2023. Viitattu 14.11.2023. https://www.suvimariasysi.com/stillandinbetween

Tarja Pitkänen-Walter – Maalauksellisia mietteitä. Helsingin Taidehalli. 15.1.–6.3.2022. Viitattu 14.11.2023. https://vimeo.com/669709807

Uusitalo-Arola, L. 2022. Suunnassa. Kirja sinulle, joka haluat selkeyttä elämääsi. Jyväskylä: Tuuma.